

План уроку 44

Тема: Основи автотранспортного права.

Тема уроку: Кримінальна відповідальність за транспортні злочини.

Мета уроку: розповісти учням про кримінальну відповідальність за транспортні злочини.

Підставою кримінальної відповідальності за транспортні злочини є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, передбаченого Кримінальним кодексом України.

Відповідно до частини першої ст. 50 КК покарання є заходом примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні злочину, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого.

Кримінальна відповідальність за транспортні злочини диференційована і залежить від виду транспорту, а також суб'єкта злочину.

За порушення правил і норм Закону України "Про транспорт" та інших законодавчих актів, які регулюють безпеку руху та експлуатації різних видів транспорту, розділом XI Кримінального кодексу України за "Злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту" (ст. ст. 276-292 КК) передбачена кримінальна відповідальність за:

- • порушення правил безпеки руху або експлуатації залізничного, водного чи повітряного транспорту;
- • здійснення професійної діяльності членом екіпажу або обслуговування повітряного руху диспетчером управління повітряним рухом (диспетчером служби руху) у стані алкогольного сп'яніння або під впливом наркотичних чи психотропних речовин;
- • пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів;
- • угон або захоплення залізничного рухомого складу, повітряного, морського чи річкового судна;
- • блокування транспортних комунікацій, а також захоплення транспортного підприємства;
- • порушення правил повітряних польотів;
- • порушення правил використання повітряного простору;
- • самовільне, без нагальної потреби, зупинення поїзда;
- • ненадання допомоги судну та особам, що зазнали лиха;
- • неповідомлення капітаном назви свого судна при зіткненні суден;
- • порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами;
- • випуск в експлуатацію технічно несправних транспортних засобів або інше порушення їх експлуатації;
- • порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення дорожнього руху;
- • незаконне заволодіння транспортним засобом;
- • знищення, підробка або заміна номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу;
- • порушення чинних на транспорті правил;
- • пошкодження об'єктів магістральних нафто-, газо- та нафтопродуктопроводів.

Родовим об'єктом транспортних злочинів є суспільні відносини у сфері безпечного руху та експлуатації транспорту або громадської безпеки у сфері функціонування транспорту.

Додатковим безпосереднім об'єктом даних злочинів може виступати життя і здоров'я особи, а також відносини пов'язані із власністю.

Об'єктивна сторона транспортних злочинів характеризується як діями, так і бездіяльністю. Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони деяких транспортних злочинів, як передбачає законодавство, є вказівка на шкідливі наслідки.

Об'єктивна сторона характеризується переважно такими обов'язковими ознаками:

- • суспільно небезпечним діянням;
- • суспільно небезпечними наслідками;
- • причинним зв'язком між суспільно небезпечним діянням і суспільно небезпечними наслідками.

Суб'єктивна сторона транспортних злочинів може характеризуватись, як необережною виною, так і умислом.

Відповідно до ст. 18 КК суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до кримінального кодексу може наставати кримінальна відповідальність. Спеціальним суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, злочин, суб'єктом якого може бути лише певна особа. Кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення злочину виповнилося 16 років, а особи віком від 14 до 16 років можуть бути суб'єктом злочину лише у разі вчинення злочинів, що перелічені у частині другій ст. 22 КК.

Суб'єктом транспортних злочинів може бути осудна особа, яка досягла 14-річного віку.

Кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення злочину виповнилося шістнадцять років за такі транспортні злочини:

- • пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів (ст. 277 КК);
- • угон або захоплення залізничного рухомого складу, повітряного, морського чи річкового судна (ст. 278 КК);
- • незаконне заволодіння транспортним засобом (частини друга, третя ст. 289 КК).

Деякі транспортні злочини можуть вчинятися тільки спеціальними суб'єктами. Зокрема, працівником залізничного, водного чи повітряного транспорту – ст. 276 КК; членом екіпажу або диспетчером служби руху – ст. 276-1; особою на, яку покладено виконання відповідних правил – ст. 282 КК; капітаном судна – ст. ст. 284-285 КК; особою, яка відповідає за технічний стан або експлуатацію транспортних засобів – ст. 287 КК; особою, на яку покладено виконання спеціальних обов'язків – ст. 288 КК. Наприклад, суб'єктом злочину передбаченого ст. 288 КК можуть бути особи, які виконують такі роботи або відповідальні за їх проведення: керівники дорожньо- експлуатаційних підприємств, їхні підлегли, котрим надано повноваження щодо дотримання відповідних правил, норм і стандартів, та рядові робітники зазначених підприємств; інспектори безпеки руху; виконроби, майстри, інші особи, які керують проведенням дорожніх робіт чи робіт у межах проїзної частини; тощо.

Для опису ознак складу конкретного злочину законодавець використовує один із чотирьох видів диспозицій: просту, описову, відсильну та бланкетну.

Проста диспозиція називає лише склад злочину і не розкриває його змісту.

Описова диспозиція називає склад конкретного злочину і розкриває його зміст (дає його визначення).

Відсильна диспозиція розкриває ознаки певного складу злочину найчастіше називає у першій частині статті або називає лише сам склад злочину, а ознаки, що обтяжують такий злочин (кваліфікований вид), вказує в наступній частині статті. Тобто, для з'ясування змісту злочину така

диспозиція відсилає до іншої кримінально-правової норми. При цьому використовується один із варіантів.

Бланкетна диспозиція називає лише сам склад злочину, а для визначення ознак такого злочину відсилає до норм інших галузей права або інших підзаконних актів. Наприклад, ст. ст. 286, 287, 288 КК. У зв'язку з цим необхідно з'ясувати у чому саме полягали названі у перелічених статтях порушення; норми яких правил, інструкцій, інших нормативних актів не дотримано; чи є причинний зв'язок між цими порушеннями та передбаченими законом суспільно небезпечними наслідками. Оскільки порушення правил безпеки дорожнього руху та порушення правил експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами, є самостійними діяннями.

Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони деяких транспортних злочинів, є настання тяжких наслідків. Зокрема, це ст. ст. 276, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 286, 292 КК.

Переважає більшість з таких злочинів сконструйовано як злочини з матеріальним складом. Діяння у злочинах із матеріальним складом виявляються в дії чи бездіяльності особи і передбачають настання тяжких наслідків. Під поняттям "настання тяжких наслідків" необхідно розуміти нещасні випадки з людьми, загибель людей, спричинення потерпілому середніх або тяжких тілесних ушкоджень, заподіяння великої матеріальної шкоди, загибель матеріальних цінностей, або приведення матеріальних цінностей, предметів у непридатний стан тощо.

Під час учинення транспортного злочину, потерпілому може бути заподіяна моральна, фізична чи майнова шкода. У такому випадку потерпілий вправі пред'явити цивільний позов про її відшкодування, який має бути розглянутий разом із кримінальною справою. Якщо цивільний позов не був заявлений, суд повинен роз'яснити особі, яка зазнала шкоди від злочину, її право пред'явити такий позов до підсудного або до особи, котра за законом несе матеріальну відповідальність за заподіяну ним шкоду.

Деякі транспортні злочини мають формальні склади, тому вважаються закінченими в момент скоєння передбаченої в кримінальному законі дії чи бездіяльності 276-1, 278, 280, 284, 285, 289 КК.

Відповідальність за більшість даних злочинів диференційована залежно від тяжкості наслідків, що настали. Враховуються при цьому тяжкість тілесного ушкодження, загибель однієї чи кількох осіб, а також розмір матеріальної шкоди. Крім того, у статтях цього розділу передбачаються інші кваліфікуючі ознаки, такі як вчинення злочину: за попередньою змовою групою осіб (ч. 2 ст. 278, ч. 2 ст. 280, ч. 2 ст. 289, ч. 2 ст. 292 КК); організованою групою (ч. 3 ст. 278, ч. 3 ст. 280, ч. 3 ст. 289, ч. 3 ст. 292 КК); поєднане з насильством, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого або з погрозою застосування такого насильства (ч. 2 ст. 278, ч. 2 ст. 289 КК); поєднане з насильством, небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого або з погрозою застосування такого насильства (ч. 3 ст. 278, ч. 3 ст. 280, ч. 3 ст. 289 КК); вчинення злочину повторно (ч. 2 ст. 280, ч. 2 ст. 289, ч. 2 ст. 292 КК).

Слід зазначити, що за транспортні злочини законодавець встановив види кримінальних покарань, наприклад, це може бути штраф, виправні роботи, арешт, обмеження волі. Максимальний термін покарання за транспортні злочини передбачений частиною третьою ст. 276 КК та частиною третьою ст. 286 КК. За вчинені злочини винна особа карається позбавленням волі на строк від семи до двадцяти років.